

N:o 110.

Af friherre **I. A. von Knorring**, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t*
angående fördelning af lindring i roteringsbesväret.

Inom det län undertecknad tillhör hafva redan tvister uppkommit mellan delegare i soldatrotar angående fördelning af de genom lagen 2 december 1892 från statsverket utgående belopp till lindring i roteringsbesväret; och att förhållandet inom andra län är enahanda, lider intet tvifvel, då några bestämmelser rörande grunderna för sådan fördelning ej äro gifna. De s. k. strörotarne eller hjälprotarne och utrotarne, såsom de ock kallas, fordra merendels att få utdelning efter deras nominella andel i roten, d. v. s. efter hemmantal eller rotemannatal, eller daler, såsom det vid ett regemente heter, oaktadt deras verkliga andel i besväret vanligen ej svarar deremot. I de fall nemligen, då stamroten för upplåtande af jord m. m. till soldattorpet af strörotarne får någon ersättning, utgår denna sedan äldre tider med så ringa belopp, att den ej utgör åtminstone numera ett tillräckligt vederlag. Orsaken dertill torde vara, att torpets åkerjord under tidernas lopp förökats, utan att ersättningen — eller planpenningarna, såsom den kallas, ehuru den utgår i spanmål — i samma mån stigit; och dock är det klart att, om torpjorden stannat vid de i en mängd indelningskontrakt bestämda »ett spannland = $\frac{1}{2}$ tunnland och två lass äng», skulle roten i dess helhet och således äfven strörotarne nu mera få vidkännas långt högre lön och måhända äfven lega åt soldaten, än som bestås. I Skaraborgs och Elfsborgs län betalas vid der förlagda regementen till och med inga planpenningar för torpet af strörotar till stamrote.

Rikets ständer hafva också i upprepade framställningar till Kongl. Maj:t, så 1812, 1815, 1825 och 1845, begärt att få planpenningsfrågan reglerad. Dessa framställningar hafva föranledt kongl. bref och cirkulär åren närmast derefter, utan att de resultat, som uppnåtts, åtminstone numera kunna anses tillfredsställande. Rotehållarne hafva i nämnda bref och cirkulär i all-

mänhet blifvit hänvisade till gällande indelningskontrakt och öfverenskomelser sins emellan regementsvis eller kompanivis. Så har Kongl. Maj:t såsom för all framtid gällande fastställt de öfverenskommelser af 1813 och 1815 om viss kvantitet spanmål, som strörotarne vid regementena i Vesterås och Örebro län skola lemna såsom planpenningar till stamrotarne. I Skaraborgs och Elfsborgs län skulle det allt framgent förblifva vid det gamla. I Upsala, Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län hafva de i indelningskontrakten såsom planpenningar bestämda »daler» genom kongl. bref 28 oktober 1817 blifvit förvandlade och bestämda till vissa kappar säd. Men i dessa senare län, med undantag möjligen af Östergötlands, synas stamrotarne enligt krigs- och kammarkollegiernas cirkulär 28 februari 1846, jemfördt med kongl. förordningen 17 april 1828, kunna på domstolsväg få planpenningarna ökade, om skäl förefinnas. I Vermlands län synas ock domstolarne kunna anlitas för ändamålet, der enighet ej uppnås. I förbigående må nämnas, att i en del län finnas ej strörotar och i några ej ens torp.

Af denna utredning framgår, att i de landsändar, der det är möjligt att få strörotarnes skyldigheter reglerade, så att de svara mot deras nominella andel i roten, lär detta, om frivillig öfverenskommelse uteblir, endast kunna ske genom vädjande till domstol. Domstolen åter kan ej gerna fälla ett rättvist utslag utan att förut låta på laga väg värdera torpet och roteintressenternas skyldigheter. De kostnader, som af ett sådant rättegångsmål skulle för en stamrote uppkomma, kunde blifva för stora i förhållande till hvad saken gäller, förutom att målets utgång merendels måste vara osäker genom ofta förekommande tvetydighet i de flesta stadganden, som angå indelningsverket. För öfrigt kan, såsom nämndt, i vissa län ej någon ändring vinnas i bestående förhållanden.

Det synes därför vara ett olämpligt och stundom omöjligt tillvägagående att söka medelst planpenningarnas höjande neutralisera den för stamroten i materiellt hänseende orättvisa fördelningen af lindringsbeloppen efter intressenternas nominella andelar i roten.

Rättegång lär hafva förekommit angående lindringsbeloppets fördelning, men domstol har fält det utslag — och kan naturligen ej heller gerna fälla ett annat, då det är formelt riktigt — att delningen skall ske efter del i roten eller hemmantal. Tvisterna i denna fråga skola sannolikt tillväxa allt efter som lindringsbeloppen ökas, då, om icke förr, vid deras fulla utgående det helt säkert skall visa sig, att vid många rotar strörotarne genom delning efter hemmantal erhålla en ren vinst utöfver ersättning för andel i besväret, under det stamroten får upplåta en del jord till soldattorpet utan något vederlag.

Jag har därför tänkt, att det beqvämaste och billigaste sättet att ordna frågan vore att utan rubbning af roteintressenternas närvarande förhållande till hvarandra bereda tillfälle till en fullt rättvis fördelning af statsvederlaget inom de rotar, der man ej kan ena sig, genom värdering af det hvarje roteintressent åliggande besvär, hvilken värdering sedan skall gälla såsom grund för den proportionella delningen mellan intressenterna af vederlaget.

Denna värdering kunde försiggå genom en nämnd, bestående af ortens länsman och två nämndemän, eller måhända genom skiljemän enligt lagen derom 28 oktober 1887 eller på annat lämpligt och för roten billigt sätt. Hela roten borde bestå kostnaden. Blotta tillvaron af en sådan förordning skulle enligt min åsigt befordra öfverenskommelse mellan roteintressenterna på frivillig väg.

Den nya allmänna värdering af rust- och rotehållet, som skall ega rum 1899, inverkar naturligtvis icke på det proportionella förhållandet mellan roteintressenternas andelar i besväret, hvarför en värdering före nämnda år af dessa andelar äfven derefter kan ligga till grund för fördelning af lindringsbeloppet.

Då möjligen tvister i ifrågavarande hänseende äfven ega rum inom båtsmansrotar, har jag vågat medtaga dem i skrifvelseförslaget.

Med anledning af ofvanstående får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen aflåter en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t, då fördelning af de genom lagen 2 december 1892 medgifna lindringsbeloppen inom soldat- och båtsmansrotar efter roteintressenternas nominella andelar i roten icke alltid motsvarar deras verkliga andelar i besväret, måtte utfärda nödiga bestämmelser om att, der tvist uppstår inom en rote i nämnda hänseende, den med hittills varande fördelningssätt missnöjde må kunna på framställd begäran erhålla värdering på lämpligt och för roten billigt sätt af det hvarje roteintressent åliggande besvär, samt denna värdering må utgöra, till dess möjlig förändring i roteintressenternas andelar i besväret blifvit gjord, grunden för den proportionella fördelningen mellan dem af det af staten beviljade lindringsbeloppet.

Stockholm den 28 januari 1896.

I. v. Knorring.